

Topic No. 01.

भारतीय स्थलनिर्देशक नकाशांचा इतिहास

भारतातील स्थलनिर्देशक नकाशांची सुरुवात इंग्रजांच्या राजवटीत झाली. १८०२ मध्ये विल्यम लॅम्बटन (William Lambton) यांनी 'ग्रेट ट्रायँग्युलेशन सर्व्हे ऑफ इंडिया' या उपक्रमाची सुरुवात केली. या सर्वेक्षणातून भारताचा भूभाग, पर्वतरांगा, नद्या, किनारे, पठारे यांचे अचूक मोजमाप केले गेले. नंतर जॉर्ज एव्हरेस्ट यांनी हे कार्य पुढे नेले आणि त्यामुळेच जगातील सर्वोच्च शिखराला 'एव्हरेस्ट' असे नाव देण्यात आले. या सर्वेक्षणाच्या आधारे भारतातील विविध भागांचे स्थलनिर्देशक नकाशे तयार करण्यात आले. हे नकाशे अत्यंत सविस्तर माहिती देणारे असून त्यामध्ये स्थलाकृती, उंची, वस्ती, वाहतूकमार्ग, नद्या-ओढे, तळी, शेती क्षेत्र इत्यादींचा समावेश केला गेला. स्वतंत्र भारतात 'भारतीय सर्वेक्षण विभागा'मार्फत या नकाशांचे अद्ययावत रूप तयार करण्यात आले. कालांतराने आधुनिक तंत्रज्ञान, उपग्रह छायाचित्रे व संगणक आधारित नकाशांकन प्रणालीमुळे स्थलनिर्देशक नकाशांची अचूकता आणि उपयुक्तता अधिक वाढली. **भारतीय स्थलनिर्देशक नकाशांचा इतिहास** हा भारतातील भूगोल, अर्थव्यवस्था, संरक्षण, तसेच नियोजन या सर्व क्षेत्रांमध्ये मार्गदर्शक ठरला आहे. त्यामुळे आजही शैक्षणिक, संशोधन, लष्करी तसेच विकासकामांसाठी हे नकाशे अपरिहार्य ठरले आहेत.
